

Georg Ebers

KLEOPATRA

(roman)

QANUN NƏŞRİYYATI

Georg Ebers

CLEOPATRA

(novel)

Georq Ebers (1837-1898) tanınmış misirşünas və məşhur romançıdır. Misiri yaxşı tanıyır, onun mədəni və arxeoloji irsini öyrənirdi. Elmi karyerasının ortalarında Qədim Misirin həyatına dair romanlar yazmağa başlaması təsadüfi deyil. O, süjetə tarixi şəxsiyyətlərlə yanaşı qondarma surətlər də daxil edərək bir çox sirr və müəmmaları açmağa cəhd edirdi.

Müəllif “Kleopatra” romanında yalnız iki qüvvəni – ölmü və Kleopatranı qəbul edən Yuli Sezarı, ölənədək Kleopatraya aşiq olan Herkules nəslinin nümayəndəsi Mark Antonini ayaqları altında görən Ptolomeylər sülaləsinin sonuncu çarçasının obrazını yaradıb.

Əgər bu kitabın müəllifinə yeni dövrün sentimental məhəbbətinin qədim büt-pərəstlik dövrünə yad olduğunu desəydilər, o, Antoni və Kleopatranı, qəhrəman Roma sərkərdəsinin vəsiyyətini göstərərdi; Mark Antoni son nəfəsədək sevdiyi qadının yanında dəfn olunmasını istəmişdi. Onun arzusu yerinə yetirilmiş, bu iki məşhur şəxsin sevgisi bir çox şair və sənətkarlar üçün ilham mənbəyi olmuşdur.

O ki qaldı Kleopatraya, onun varlığı başdan-başa romantik və nağılvari əfsanələrlə əhatə olunub. Ən qəddar düşmənləri belə onun gözəlliyinə və nadir istedadına heyran olublar. Xarakteri isə əksinə, çətin psixoloji müəmmalarla doludur. Dövlətin və imperatorun rəqibini sevməyən kölə xislətli Roma şair və yazıçıları bu müəmmayı Kleopatranın əleyhinə çözməyə çalışırdılar. Sezarı ayaqları altında görən, Antonini öz köləsinə çevirən Nil sahillərində böyümüş qadındakı hər şeyə romalılar nifrət bəsləyir, onun qüdrətini həzm edə bilmirdilər. Tarixçilər, o cümlədən Plutarx, Kleopatraya ədalətli yanaşmış, onun haqqında obyektiv fikirlər söyləmişlər.

Müəllif bu bədbəxt çarıçanın şəxsiyyətini daha yaxından öyrənmək və qorunub saxlanılan bütün mənbələr əsasında hər kəsdən öncə özünün inana biləcəyi bir obraz yaratmaq istəmişdir. Buna nail olması üçün illər sərf etmişdir və artıq yaratdığı obraza baxanda onun rənglərini daha parlaq görəcəyindən indi də ehtiyat edir. Ancaq hər bir cizgini və tonu sənədlər əsasında təsdiq etmək onunçün çətindir. Müəllif romanı yazarkən öz qəhrəmanını ona görə bu qədər sevib ki, bu gözəl qadının şəxsiyyətinə yaxından bələd olduqca bütün qüsurlar və zəifliklərinə baxmayaraq, onun nəinki heyrətə və mərhəmətə, həm də insanlarda oyatmağı bacardığı sədaqətə layiq olduğuna əmin olub.

Böyük Roma şairi Flakk Kvint Horatsi (*e.ə.* 65-8) özü onu “non humilis mulier” (“alçalmağı bacarmayan qadın”) adlandırır. Əgər bu ifadənin Oktavianın Antoni və Kleopatraya üzərində qələbəsinə həsr olunmuş himndən götürüldüyünü xatırlasaq, onu daha aydın başa düşərik.

Fatehin şərəfinə həsr olunmuş bir şeirdə şairin onun rəqibini mədh etməsi böyük cəsarət tələb edirdi. Bu sözlər indi də Kleopatranın fəxri titullarından biri olaraq qalır.

Təəssüf ki, Horatsinin bu fikri Dionun¹ Plutarxın verdiyi məlumatı təhrif edən rəyi qədər təsirli olmamışdır. Xalq arasında dolaşan zarafat və hekayələrə daha çox əsaslanan bu rəy Misir çarıçası haqqında o qədər də xoş təəssürat yaratmışdır.

Roma tarixçiləri içərisində ən iltifatlısı olan Plutarx zaman baxımından qəhrəmanımıza Diondan daha yaxındır. Onun babası Antoni və Kleopatranın triumfu zamanı İsgəndəriyyədə oxuyan həmyerlisi Filotasdan çox şeylər eşidib. Çarıçadan yazan müəlliflər içərisində Filotas ən eti-

¹ Dion Kassi (160-235) – yunan tarixçisi və Roma senatoru, 80 kitabdan ibarət “Roma tarixi”nin müəllifi

barlısıdır, ancaq onun hekayəsinə də sözsüz inanmaq olmaz. Qəhrəmanımızın həyatının son günlərini təsvir edərkən biz Plutarxın ətraflı və aydın məlumatlarının detallarına əsaslanmışıq. Bu məlumatlar həqiqəti əks etdirdiyindən, onlardan kənara çıxmaq inandırıcı olmazdı.

Təəssüf ki, Misir mənbələri Kleopatranın xarakter xüsusiyyətləri haqqında əhəmiyyətli heç bir şey verməsə də, onun oğlu Sezarionla olan şəkli olduqca mühümdür. Bu yaxınlarda İsgəndəriyyədə çox güman ki, Antoni və Kleopatraya aid olan nəhəng qoşa heykəlin qırıqları tapılmışdır. Qadının bədəninin yuxarı hissəsi xeyli yaxşı qalmışdır və başı gözəl bir qadına məxsusdur. Antoniyə aid kişi fiquru isə Oktavianın qəzəbinə tuş gələrək dağıdılmışdır. Bu gözəl heykəlin fotosəklini çəkdiyinə görə doktor Valterə minnətdar olmalıyıq. Qəhrəmanımızın xarici görünüşü haqqında məlumat verən digər təsvirlər (sikkələr də daxil) olduqca azdır.

Romançı hər şeydən öncə sənət əsəri yaratmağı qarşısına məqsəd qoysa da, tarixi həqiqətin tələblərinə də əməl etmişdir. Qəhrəmanımızın xarakteri onun gerçək şəxsiyyətinə uyğun gəldiyi kimi, həyatı da dövrün mədəni mənzərəsinə müvafiq olmalıdır. Ona görə də biz qəhrəmanımızı çoxsaylı insanların arasında təsvir etmişik ki, bu da onun şəxsiyyətinin müxtəlif rəqəslərdən işıqlandırılmasına imkan verir.

Əgər müəllifə müxtəlif cür ziddiyyətli, həm də onun təxəyyülündəkindən daha “canlı” və həqiqətə uyğun fikirlər doğuran bu füsunkar qadının obrazını yaratmaq nəsib olubsa, o, bu kitabı yazmağa sərf etdiyi vaxtı həmişə məmnuniyyətlə xatırlayacaq.

Georq Ebers

İsgəndəriyyəli memar Qorgi Misirin günortasının yandırıcı qızmarına öyrəşmişdi. Hələ otuz yaşı olmasa da, artıq Kleopatranın¹ İsgəndəriyyədə ucaldığı nəhəng binanın tikintisinə rəhbərlik (əvvəlcə köməkçi, sonra isə atasının davamçısı kimi) edirdi.

Bu dəqiqə onun işi başından aşırıdı, buna baxmayaraq, uşaqlıq dövrünü təzəcə adlamış gənc dostunun arzusuna uyğun olaraq işin sonuna yaxın bura gəlmişdi.

Bunu başqa birisi üçün deyil, məhz Kleopatranın Yuli Sezardan olan oğlu Sezarionun arzusuna uyğun etmişdi. Antoni onu qürurverici “çarlar çarı” titulu ilə şərəfləndirsə də, nə çarlıq edə bildi, nə də idarəçilik: anasının onu bütün işlərdən uzaqlaşdırması bir yana, heç o özü də hakimiyyətə can atmırdı.

Qorgi şahzadənin arzusuna məhəl qoymaya da bilərdi, ancaq deyəsən şahzadə onunla öz ətrafı barədə danışmaq istəyirdi. Memarın fikri başqa şeylə məşğul idi. Kleopatra-

¹ VII Kleopatra – Misirin Ptolomeylər sülaləsindən olan sonuncu çariçası

nın və Mark Antoninin donanması Oktavianın gəmiləriylə görüşməliydi. Qurudakı döyüş, yəqin ki, uduzulmuş, Misirin taleyi həll olunmuşdu.

Qorgi çariçanın və Antoninin qələbəsinə inanır və bunu ürəkdən arzulayırdı. O hətta döyüşü də görünür, udulmuş sayırdı, çünki əlində qaliblərin şərəfinə olacaq təntənəli bayramın proqramı vardı və elə bu gün Antoni ilə çariçanın əl-ələ tutmuş nəhəng heykəlinin hara qoyulmasını həll etməliydi.

Çariçanı səltənət başında əvəz edən hərəmağası Epitrop Mardion və Qorgi ilə hər şeydə razılaşan möhürdar Zenon heykəlin onun istədiyi yerə qoyulmasına razı deyildilər. Qüdrətli hökmdar naibinin arzusunu yerinə yetirmək üçün şəxsi mülkiyyəti zəbt etmək lazım gələcəkdi. Müəyyən çətinliklər yarana biləcəyindən, bu, Qorginin xoşuna gəlmirdi. Qorgi də estetik baxımdan Mardionun planını bəyənmirdi. Naibin və möhürdarın istəyinə uyğun olaraq Didimin¹ sahəsinə qoyulacaq heykəl düz dənizin sahilində olacağından fonu yaxşı alınmayacaqdı.

Hər necə olsa da, Sezarionun dəvəti memara imkan verirdi ki, İsida məbədinin yuxarı pilləsindən Bruxeyonu nəzərdən keçirərək heykəl üçün münasib yer seçsin. O, uyğun yer tapmağı çox istəyirdi, çünki işini qurtarandan sonra vəfat etmiş heykəltəraş onun dostu idi.

Qorginin baxdığı məbəd Bruxeyonun gözəl guşələrindən birində yerləşirdi; burada möhtəşəm saraylar, gözəl məbədlər, nəhəng teatr binaları vardı. Makedoniya vətəndaşlarının şuraya toplaşdıqları meydan və alimlərin Museyon monastırı da burada idi.

İsida məbədinə şərq tərəfdən bitişik yer hörmətli alim və Museyon üzvü Didimə məxsus geniş bağçalı evin darvaza-

¹ Didim – tənqidçi, lüğətlər, tarixi və ümumi filologiyanın əsaslandığı qrammatik əsərlər müəllifi